

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ОҚАУСЫЗ ЖАРАҚАТТАРЫ:

АТА-АНАЛАРДЫҢ БІЛІМІ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ

Нұр-Сұлтан, 2019 жыл

unicef

әрбір бала үшін
for every child
для каждого ребенка

Балалардың оқаусыз жарақаттары:

Қазақстандағы білімді, қарым-қатынасты және тәжірибені зерттеу

Үй шаруашылықтарын зерттеу жайлы есеп.

48 бет, Нұр-Сұлтан, 2019 жыл

Есептемеде ата-аналар мен қамқоршылар арасындағы 0-14 жас аралығындағы балалардың білімі, көзқарасы мен тәжірибесі туралы Қазақстандағы балалардың ата-аналары мен қамқоршылары арасында үй шаруашылықтарын зерттеу әдістемесі, нәтижелері мен ұсыныстары бар. Сауалнама ЮНИСЕФ-тің қолдауымен өткізілді. Бұл деректер ҚР Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитетінің Ақпараттық-есептеу орталығы арқылы жиналды. Баяндама Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің Қоғамдық денсаулық сақтау орталығымен бірлесіп ұсынылады.

Баяндама дереккөзге сілтеме жасалу арқылы тегін таратылады:

ЮНИСЕФ өкілдігі (2019). Балалардың оқаусыз жарақаттары: Қазақстандағы білімді, көзқарас пен тәжірибені зерттеу. Үй шаруашылықтарын зерттеу жайлы есеп, 47 бет, Нұр-Сұлтан, 2019 жыл

Қазақстандағы ЮНИСЕФ

Бейбітшілік к-сі, 10,

010000, Нұр-Сұлтан қ-сы, Қазақстан

Тел.: (+7 717 2322878)

Факс: (+7 717 2321803)

www.unicef.org/kazakhstan

www.unicef.org

Тану

Бұл басылым Маастрихт университетінің ғылыми қызметкері және ЮНИСЕФ-тің тәуелсіз халықаралық кеңесшісі, сондай-ақ бас зерттеуші рөлін атқарған Джоан Винсентенмен жазылған және дайындалған. Есепті ЮНИСЕФ-тің Қазақстандағы балалардың тұрақтылығы жайлы бағдарламаның үйлестірушісі Анна Стативкина шолу жасап редакциялаған. Сұхбаттарды ҚР Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің Ақпараттық-есептеу орталығы жүргізген. Балалардың оқаусыз жарақаттануы жайлы республикалық деректерді ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің Электрондық денсаулық сақтау Орталығы берген.

Негізгі беттегі фото - Валерий Калиев

Баяндаманың ішіндегі фотосуреттер - Дархан Жағыпаров

Мазмұны

Негізгі тұжырым.....	4
Қысқаша сипаттамасы.....	5
Кіріспе.....	8
Жұмыстың басталу тарихы, мақсаты, міндеті және көлемі.....	9
Әдіснама.....	11
Байқаусыз жарақаттарды алдын алу үшін қолданылатын шаралар.....	15
Балалардың қауіпсіздігі туралы ақпарат көздері.....	20
Балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге кедергілер.....	24
Балалардың абайсызда жарақаттануын алдын алу үшін балалардың ата-аналарымен, қорғаншыларымен, және заңды өкілдерімен қолданылатын шаралар.....	26
Тұжырымдар/ұсынымдар және практикалық тәжірибе.....	32
Ұсынымдар.....	34

Білім, қарым-қатынас және тәжірибені зерттеу туралы есеп

Негізгі тұжырым

- Алынған жауаптарға сәйкес **96% ата-ана** балалардың қасақана жарақаттануын болдырмау үшін өздері шара қолданады. Балалардың қауіпсіздігіне қатысты ата-аналарды көбіне: бала автомобиль жолаушысы болып табылатын ЖКО және жаяу жүргінші баланы автомобиль соғып кеткен кезде жол-көлік оқиғасы алаңдатады.
- «Неге ата-аналарға әрдайым балаларды қорғау қиын?» - деген сұраққа олардан үнемі көз алмай қарау мүмкін емес деп жауап берді **(84%)**. Инфрақұрылымның сапасыз жобаланғаны, яғни жолдар, мектептер, балабақшалар **(82%)** және қауіпсіздік нормасын сақтауда заңнама немесе қамтамасыз ету болмаған жағдайда, мысалы, жол қауіпсіздігі бойынша **(80%)** деген жауап жиілігі бойынша екінші орында болды.
- Ата-аналар балаларды қоршайтын объектілер **(86%)** мен балаларға арналған өнімдерді **(88%)** жобалау кезінде балалардың қауіпсіздігін ескеру қажет екендігімен толықтай келісетіндерін білдірді.
- Респонденттердің көбі **(89%)** балалар арасындағы жарақаттануды төмендетуге мүмкіндік беретін қағидалар мен нормаларды сақтауды қамтамасыз етуде қолдау көрсетуге мемлекетке үндейтін пайымдаумен келісті.
- Жиі айтылатын көзден абайсызда жарақаттануды болдырмау тәсілі туралы естіп немесе білген отбасы **(92%)** құрады. Медициналық қызметкерлер төртінші орында **(79%)**, Қазақстандағы ата-аналар көрсеткен интернет ақпарат көзінің 5 бестігіне кірді.
- **73% ата-ана** көп жерде келісті, **23%** баланың қатысуымен болған жарақаттан құтылу мүмкіндігімен келісуге бейім болды.

Қысқаша сипаттамасы

Жарақаттану Қазақстандағы балалардың өлімі мен госпитализацияның басты себебі болып табылады. Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігінің Республикалық электрондық денсаулық сақтау орталығы берген (РЭДСО) мәліметі бойынша 2017 жылы абайсызда жарақаттанудың нәтижесінде 1283 бала қаза болды. Одан басқа сол жылы 27.702 бала абайсызда жарақаттану нәтижесінде госпитализацияны қажет етті. Бұл дегеніміз Қазақстанда күн сайын 3 бала қаза табады және абайсызда жарақаттану нәтижесінде стационарлық емдеуге 75 бала мұқтаж.

Денсаулыққа қатысты проблемалар масштабын ескере отырып, балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша іс-қимылдар қолдану қажет. Ата-ана балалардың денсаулығы мен саламаттылығына жауапты басты заңды өкілі болғандықтан, бізге балалардың қауіпсіздігіне деген ата-аналардың ұғынуын жақсырақ білу қажет.

Бұл есепте ҚР Үкіметі мен ЮНИСЕФ жүргізген және үйлестірген Қазақстандағы ата-аналардың қатысуымен зерттеудің нәтижесі ұсынылған.

Зерттеу жүргізу кезінде ақпараттандыру, білімдерін арттыру және балалар арасында абайсызда жарақаттанудың алдын алу үшін түрлі мүдделі тараптар жағынан қажетті іс-қимылдарды жүзеге асыру мақсатында Қазақстандағы 0-14 жастағы балалардың ата-аналарынан, қорғаншылар мен заңды өкілдерінен пікіртерім алуды қамтыды.

Зерттеу 0-14 жастағы балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдері болып табылатын ересек адамдар тұратын 3000 үй шаруашылығында көзбе көз сұхбат жүргізу кезінде деректерді алу үшін әзірленген сауалнаманы қамтыды. Зерттеу 2018 жылы Қазақстандағы 8 өңірде жүргізілді.

Зерттеудің негізгі қорытынды:

- Алынған жауаптарға сәйкес 96% балалардың абайсызда жарақаттануын болдырмау үшін ата-аналар өздері шаралар қолданады.
- Балалардың қауіпсіздігіне қатысты ата-аналарды көбіне: бала автомобиль жолаушысы болып табылатын ЖКО және жаяу жүргінші баланы автомобиль соғып кеткен кезде жол-көлік оқиғасы алаңдатады.
- «Неге ата-аналарға әрдайым балаларды қорғау қиын?» - деген сұраққа олардан үнемі көз алмай қарау мүмкін емес деп жауап берді (84%). Инфрақұрылымның сапасыз жобаланғаны, яғни жолдар, мектептер, балабақшалар (82%) және қауіпсіздік нормасын сақтауда заңнама немесе қамтамасыз ету болмаған жағдайда, мысалы, жол қауіпсіздігі бойынша (80%) деген жауап жиілігі бойынша екінші орында болды.
- Ата-аналар балаларды қоршайтын объектілер (86%) мен балаларға арналған өнімдерді (88%) жобалау кезінде балалардың қауіпсіздігін ескеру қажет екендігімен толықтай келісетіндерін білдірді.
- Респонденттердің көбі (89%) балалар арасындағы жарақаттануды төмендетуге мүмкіндік беретін қағидалар мен нормаларды сақтауды қамтамасыз етуде қолдау көрсетуге мемлекетке үндейтін пайымдаумен келісті.
- Жиі айтылатын көзден абайсызда жарақаттануды болдырмау тәсілі туралы естіп немесе білген отбасы (92%) құрады. Медициналық қызметкерлер төртінші орында (79%), Қазақстандағы ата-аналар көрсеткен интернет ақпарат көзінің 5 бестігіне кірді.
- 73% ата-ана көп жерде келісті, 23% баланың қатысуымен болған жарақаттан құтылу мүмкіндігімен келісуге бейім болды.

Қорытынды, кеңестер мен тәжірибелік нәтиже

Жалпы Қазақстандағы ата-аналар балалардың жарақаттануы бойынша мүдделілік пен мазасыздық танытып отыр. 96% ата-ана балалардың абайсызда жарақаттануын болдырмау үшін өздері жеке шара қолданатынын айтты. Сондай-ақ, 73% ата-ана көбіне келісті, ал 23% ата-ана балалардың жарақаттануын болдырмау мүмкіндігімен келісіп отыр. Ата-аналар балалардың жарақаттануын қысқарту мақсатында өзгерістерге дайын. Ата-аналардың қатысуымен зерттеудің нәтижесі бойынша:

- Зерттеу жүргізу кезінде ҚР Үкіметі мен негізгі мүдделі тараптар ақпараттандыру, білімдерін арттыру бойынша жұмыстарды нығайту мен қолдауды үйлестіруге және балалардың заңды өкілдері, қызметтерді жеткізуші мен балалар арасындағы абайсызда жарақаттанудың себептері мен сақтандыру шаралары туралы түрлі құралдарды пайдаланумен шешім қабылдайтын тұлғаның потенциалын дамытуға;
- ҚР Үкіметі Қазақстандағы қоршаған объектілер мен үй, ЖКО-ға байланысты абайсызда жарақаттануды қысқартуға ықпал ететін заңнама, қағида мен нормаларды қабылдау, орындау және талаптарын сақтаумен қамтамасыз ету бойынша жұмыстардың орындалуын міндеттерін алу және жетекшілік етуге;
- Өнеркәсіп секторы мен өндірушілерге негізгі мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жасап, ойын алаңдары, жолдар, үйлер, емханалар, балалар орталықтары және/немесе мектептер сияқты балалар мен отбасыларға арналған өнімдер мен қоршаған объектілерді жобалау мен өндіру кезінде қауіпсіздікті ескеруді қамтамасыз етуді міндеттеуге ұсыным беріледі.

Кіріспе

Жарақаттану Қазақстанда және әлемдегі балалардың қаза болуы және госпитализацияның басты себебі болып табылады [1-5]. РЭДСО мәліметі бойынша 2017 жылы абайсызда жарақаттанудың нәтижесінде 1283 бала қаза болды. Одан басқа сол жылы 27.702 бала абайсыздағы жарақаттану нәтижесінде госпитализацияны қажет етті [6]. Бұл дегеніміз Қазақстанда күн сайын 3 бала қаза табады және абайсызда жарақаттану нәтижесінде стационарлық емдеуге 75 бала мұқтаж.

Денсаулыққа қатысты проблемалар масштабын ескере отырып, балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша іс-қимылдар қолдану қажет. Ата-ана балалардың денсаулығы мен саламаттылығына жауапты басты заңды өкілі болғандықтан, бізге балалардың қауіпсіздігіне деген ата-аналардың ұғынуын жақсырақ білу қажет.

Бұл есепте ҚР Үкіметі мен ЮНИСЕФ жүргізген және үйлестірген Қазақстандағы ата-аналардың қатысуымен зерттеудің нәтижесі ұсынылған.

Зерттеу жүргізу кезінде ақпараттандыруды, білімдерін арттыру және балалар арасында абайсызда жарақаттанудың алдын алу үшін түрлі мүдделі тараптар жағынан қажетті іс-қимылдарды жүзеге асыру мақсатында Қазақстандағы 0-14 жастағы балалардың ата-аналарынан, қорғаншылар мен заңды өкілдерінен пікіртерім алуды қамтыды.

Жұмыстың басталу тарихы, мақсаты, міндеті және көлемі

2017 жылы Қазақстан Республикасы Үкіметі мен ЮНИСЕФ-тің тапсырысы бойынша Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің Ақпараттық-есептеу орталығы (АЕО) балалар қауіпсіздігінің мәселесі бойынша зерттеуге қатысты.

Мақсаты:

Қазақстандағы 0-14 жастағы балалардың ата-аналар, қорғаншылар мен заңды өкілдерінің балалардың абайсызда жарақаттануына қатысты білім, қарым-қатынасы және тәжірибесі түсінігін бағалау және жақсарту.

Міндеті:

- Өлшенген базалық деректер негізінде балалардың абайсызда жарақаттануын болдырмау бойынша қауіпсіздік шаралары мен іс-қимылдарға қатысты балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдерін ақпараттандыруды, білімдерін, қарым-қатынасын және тәжірибесін арттыру;
- Өлшенген базалық деректер негізінде Қазақстандағы балалардың абайсызда жарақаттануы тақырыбы бойынша балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдерін білімдерін, қарым-қатынасы мен тәжірибесін және мемлекеттік органдар мен балалар ұйымдарындағы жауапты тұлғалардың білімі мен түсінігін арттыру;
- Зерттеу кезінде алынған ақпаратты Қазақстандағы балалардың абайсызда жарақаттануын болдырмау бойынша қауіпсіздік шаралары мен стратегияларын жоспарлау, құру, жүзеге асыру және бағалау үшін пайдалану;
- Зерттеуді Қазақстандағы балалардың абайсызда жарақаттануы тақырыбы бойынша балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдерін білімдерін, қарым-қатынасы мен тәжірибесі туралы базалық деректер ретінде пайдалану.

Жұмыс көлемі:

- Балалардың абайсызда жарақаттануына қатысты Қазақстандағы 8 өңірде 0-14 жастағы балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдерін білімдерін, қарым-қатынасы мен тәжірибесі туралы ақпарат алу.
- Осы зерттеуді жүргізу мақсатында балалардың заңды өкілдері үй шаруашылығындағы 0-14 жастағы балаларға аптасына кем дегенде бір күн тұрақты және ретімен күтім жасайтын ересек адамдар ретінде анықталды.
- Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы анықтауы (ДДҰ) бойынша жарақаттану жіктелімі «қасақана» белгісі бойынша жүзеге асырылады [2,3]. Жол-көлік оқиғалар, улану, құлау, күйіп қалу мен суға кетіп қалудың көбісі абайсызда немесе жоспарланбаған болып табылады. Абайсызда жарақаттану тұлғааралық зорлық (өлтіру, зорлық, салғырт қатынас, елемеушілік және т.б. жаман қарым-қатынас), өзіне-өзі қол жұмсау және ұжымдық зорлықты (соғыс) қамтиды. Бұл зерттеу тек абайсызда жарақаттануға бағытталған.

Әдіснама

Зерттеу 2018 жылы Қазақстандағы 8 өңірде 0-14 жастағы балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдері болып табылатын ересек адамдар тұратын үй шаруашылығында көзбе көз сұхбат жүргізу кезінде деректерді алу үшін әзірленген сауалнаманы қамтыды.

Зерттеуге қатысуға таңдалған Қазақстанның 8 өңірі:

1. Алматы облысы
2. Ақтөбе облысы
3. Бұрынғы Оңтүстік Қазақстан облысы (ОҚО)
4. Жамбыл облысы
5. Қарағанды облысы
6. Шығыс Қазақстан облысы (ШҚО)
7. Астана қаласы
8. Алматы қаласы

Іріктеудің құрылымы стратификацияланған іріктеу негізінде (аумақтың өңірлері мен түрлері бойынша) қалыптастырылды, іріктеу мөлшері 3.000 үй шаруашылығын құрады. Іріктеу әдісі республиканың барлық халқы, оның әр өңірі, қалалық және ауылдық халық пен 0-14 жастағы балалармен ересектер үшін репрезентативті болып табылады. Зерттеу жүргізуге этикалық мақұлдау ЮНИСЕФ-тің сараптамалық кеңесінен алынды.

2018 жылы ұзақтығы 20 минут болатын көзбе көз сұхбат жүргізілді. Барлық сұхбат алушылар зерттеу сауалнамасының соңғы нұсқасы бойынша даярлаудан өтті. Талдау үшін нақтылық, жасырын және дайындығын қамтамасыз ету үшін санаттар бойынша бұдан әрі

бөлумен келісімін берген қатысушылардан деректер алынды. Респонденттер үшін ешқандай сыйақы мен ынталандыру қарастырылған жоқ.

Зерттеу 0-14 жастағы балалардың абайсызда жарақаттануды алдын алуға қатысты білімдерін, қарым-қатынасы мен тәжірибесін сипаттайтын жауаптарды алатын сұрақтарды қамтиды. Сонымен қатар соңғы жылдары басынан өткізген жарақаттану және травматизмнің алдын алу туралы ақпарат көзі туралы балалардың ата-аналарына, заңды өкілдеріне және балаларға қойылатын сұрақтар енгізілген. Баланың жарақаттануына, дәлелді негізделген шешімдер мен стратегияға қатысты өлім мен мүгедектік, зерттеу жүргізген кездегі поведенческие исследования, ата-аналар, балалардың қорғаншылары мен заңды өкілдерінің аландауы себебін анықтайтын жарақаттың алдын алу туралы ғылыми әдебиетті шолу, сондай-ақ алдын алу туралы ізделетін ақпарат көзіне негізделген. [1-10]. Техникалық сұрақтардың көбі Солтүстік Америка мен Еуропадағы балалардың жарақаттануын алдын алу туралы білімі, қарым-қатынасы және тәжірибесін алдыңғы зерттеуден алынған болатын [11-14]. Қазақстандағы ахуалды ескере отырып сұрақтар редакцияланды немесе аздап түзетілді. Сұрақтардың контекстуалды негізі балалардың жағдайы туралы ұлттық баяндаманы пайдалану арқылы құрылды [15,16]. Деректерді жинау үшін сауалнаманың толық нұсқасы осы есептің қосымшасында келтірілген.

Үй шаруашылығында тұратын балалардың ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдері

Ата-аналары, қорғаншылары мен заңды өкілдерінің жалпы саны 3000, бұдан әрі – 0-14 жастағы балалардың заңды өкілдері, Қазақстанның көрсетілген 8 өңірінде пікіртерім жүргізілді. Респонденттердің жалпы санынан 39,16% - ер адамдар және 60,83% - әйел адамдар; 61,66% қалада тұратындар және 38,33% - ауылдық жерде тұратындар. Үй шаруашылығында барлық тұрғындар 2,7 ересек адамдар; 84,2% респондент – балалардың ата-аналары немесе қорғаншылары және 11,83%- заңды өкілдері. Ата-аналар мен заңды өкілдердің жасы (74,73%) – 18-44 жас және 76,83% некеге тұрып, жұбайы/зайыбымен өмір сүргендер. Этникалық құрам бойынша қатысушылардың көбі – қазақтар (74,1%) және орыстар (13,86%). 43,06% балалардың ата-аналары мен заңды өкілдерінің жоғары білімдері бар, 50% астам орта және кәсіби білімдері бар. Пікіртерім жүргізу кезінде ата-аналар мен заңды өкілдерінің көбі (70,46%) жұмыспен қамтылған.

Заңды өкілдердің сипаттамасы

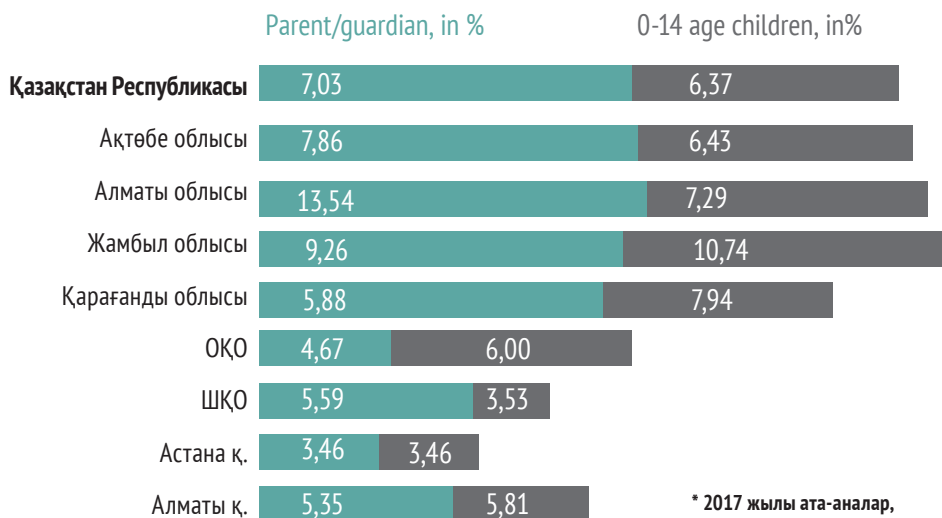
Респонденттер	1825 әйел адамдар (60,83%)	1175 ер адамдар (39,16%)
Қала/Ауыл	1850 - қала (61,66%)	1150 - ауыл (38,33%)
Ата-аналар мен қорғаншылар/ заңды өкілдері	2526 – ата-аналар мен заңды тұлғалар (84,2%)	355 – заңды өкілдері (11,83%)
Орта жас	18-44 жастағы 2242 ата-аналар мен заңды тұлғалар (74,73%)	
Отбасылық жағдай	2305 некеге тұрып, жұбайы/зайыбымен өмір сүріп жатқандар (76,83%)	
Ұлты	2223 – қазақтар (74,1%)	416 – орыстар (13,86%)
Білім беру	1513 ата-аналар мен заңды тұлғалардың орта және кәсіби білімдері бар (50,43%)	1292 балалардың ата-аналары мен заңды өкілдерінің жоғары білімдері бар (43,06%)
Жұмыспен қамтылған	2114 – төленетін жұмыспен қамтылған (70,46%)	

Ата-аналар мен олардың балалары абайсызда жарақаттануы

Өкінішке орай үй шаруашылығының көбінде жарақаттану қарапайым іс болып табылады. РЭДСО алынған абайсызда жарақаттану туралы деректерден басқа осы зерттеудің шегінде үйде таяуда болған жарақаттанулар туралы ақпараттандыруды арттыру үшін біз ата-аналардан жарақаттануды көрсетуді сұрадық. Біз келесі сұрақтарды қойдық: «Соңғы 12 айда абайсызда жарақаттанып, медициналық көмекке жүгіндіңіз бе?»; «Соңғы 12 айда балаларыңыздың бірі абайсызда жарақаттанып, медициналық көмекке жүгінді ме?» (1-сурет). Заңды тұлғалардың өздері емес көбінесе балалардың арасында жарақаттану болғанын айтты. Ақтөбе, Алматы және Шығыс Қазақстан облысы саналмайды. Алынған жауаптарға сәйкес балалар арасындағы жарақаттанудың көбі Жамбыл облысында, ал ата-аналар арасында Алматы облысы. Жалпы бұл деректер 0-14 жастағы балалар арасындағы абайсызда жарақаттануға байланысты госпитализациялаудың өте жоғары деңгейін көрсететін РЭДСО деректеріне (сәйкес келеді/сәйке келмейді) [6].

1-сурет

Соңғы 12 айда алған жарақаттанулар*

* 2017 жылы ата-аналар, қорғаншылар мен заңды өкілдердің ақпараты бойынша медициналық көмекке жүгінген абайсызда жарақаттану, %

Байқаусыз жарақаттарды алдын алу үшін қолданылатын шаралар

Жалпы заңды өкілдерінің көпшілігі өздеріне қатысты олар байқаусыз жарақаттарды ескерту бойынша шаралар қолданылатынын (2-сурет) және қауіпсіздік мәселелері туралы ақпараттылығының жоғары деңгейін көрсететінін хабарлайды. Олардың ақпараты бойынша ең кең тараған алдын алу шарасы қауіпсіздік белдігін пайдалану және автокөлікті жүргізу кезінде ішімдік немесе есірткіні қолданбау болып табылады. Бұл өте маңызды ескерту шаралары, өйткені ЖКО Қазақстанда жарақаттану, өлім-жітім және ауруханаға жатқызудың себебі болып табылады [1,6]. Алайда қоғамдық денсаулық сақтаудың құқық қорғау органдарының қызметкерлері жүргізушілердің мінез-құлқын байқалаулар бойынша көлікті жүргізу кезінде көбі қауіпсіздікті қамтамасыз етудің сақтық шараларын сақтамайды. Халықтың үлкен үлесін ЖКО қаупіне ұшарата отырып, көлікті жүргізу кезінде ата-аналардың 69% ғана телефон қолданбайды. Барлық қауіпсіздіктің басқа шараларын сақтау, сақтандару шараларын қолданылатын заңды өкілдерінің кемінде 50% құрайды және тек 15%-да ғана үйде жұмыс істейтін түтін датчиктері бар.

Қазақстандағы ата-аналар, қорғаншылар және
заңды өкілдердің жеке қауіпсіздік шарасы
қатынасындағы тәртіп

2-сурет

Менің үйімде түтін датчигі
орнатылған 15,17 %

Мен велосипед жүргізген кезде
дулығаны киемін 23,03 %

Мен алғашқы жәрдем беру
бойынша курсты өттім 38,67 %

Мен суда болғанда жеке жүзулік
құтқару құралын/ құтқару
кеудешесін немесе белдікті
қолданамын 49,33 %

Мен жүргізу кезінде мобильді
телефонды қолданбаймын 69,40 %

Мен алкогольді немесе
наркологиялық масаю күйінде
автомобильді жүргізбеймін 84,03 %

Мен автомобилдің алдыңғы
немесе артыңғы орнында
отырып қауіпсіздік белбеуін
қолданамын 92,83 %

Заңды өкілдерінің үлкен алаңдаушылығын тудыратын балалар қауіпсіздігіне байланысты мәселелер.

Қазақстанда 0-14 жас аралығындағы балалардың заңды өкілдері, бала жолаушы болып табылатын көлікке байланысты (3 және 4-сурет) ЖКО ғана емес, сонымен қатар автокөлікпен қағылған бала болу қаупі болып табылатынына алаңдаушылық білдіруде. Зерттеулермен қамтылған 8 өңірдегі 27-60% ата-аналар жол-көлік қауіпсіздігіне алаңдайды (3-сурет). Одан әрі ата-аналар үйлердің аулаларында құлаудың салдарынан балалары алған жарақаттар, сондай-ақ ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар жиі мазалайды (3-сурет). Жауаптардағы шағын алшақтыққа қарамастан 8 өңірде бірдей ерлер мен әйелдер арасындағы сол бір мәселелерге алаңдаушылық білдірді. Сонымен қоса ауылдық жерлерде жануарлардың қабуына байланысты алаңдаушылық көрсетілген. Жалпы алғанда қалалардағы заңды өкілдер қоршаған ортада және небір жағдайларда, оның ішінде аулаларда алған жарақаттарға, жолаушылардың қауіпсіздігі, өрт, буындырып өлтіру, терезелер мен балкондардан құлап түсу қаупіне байланысты алаңдаушылық білдірді. Жалғыз-ақ елеулі жағдайды қоспағанда Қарағанды облысында терезерлерден құлау және Астана қаласында өрт пен терезелерден құлау ескерілді. Осы екі өңірлерде көп пәтерлі үйлерде тұратын халықтың үлкен үлесін алғанда, ата-аналар ең маңызды қауіп құлауды атаған болатын. Білім деңгейі ескерілген қауіп түрлеріне әсер етпеді, алайда білім және жұмыспен қамтылғанның аса жоғары деңгейі бар заңды өкілдері одан көп қауіп түрлерін атап өтті. Таң қаларлығы, бірақ ең аз ата-аналар өз балаларының суға бату қаупіне алаңдаулы, алайда 2017 жылы Қазақстанда 223 бала суға кетті[6]. Мүмкін жауаптардың мұндай үлкен емес пайызы, көзбе-көз сұхбат қаңтар айында жүргізілгендігіне байланысты болғанына, ал нөсер жауындар су тасқыны мезгілінде және жазғы уақытта, қысқы суық кезеңінде болмағандықтан мазаламайды.

Заңды өкілдерінің мазалайтын басты себептер
«Балалармен болып жатқан оқиғалар туралы
айтатын болсақ, Сізді бәрінен бұрын балаңыздың
денсаулығына қандай қауіп болатынын мазалайды?»

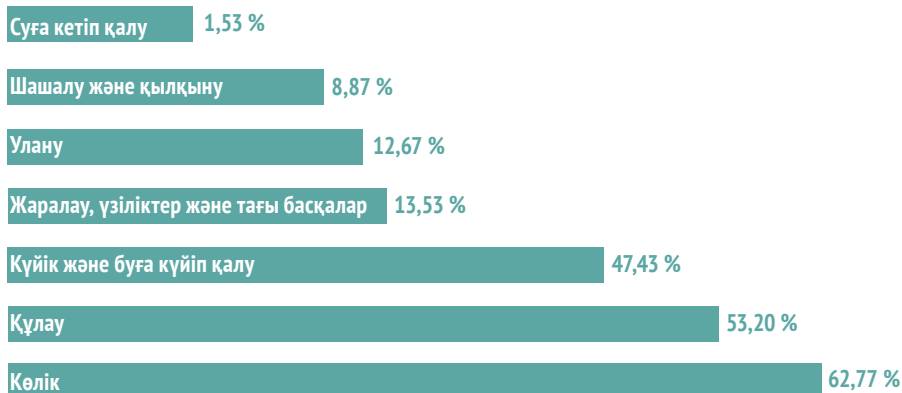
3-сурет

Қазақстан Республикасы	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (35,30 %)	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (27,17 %)	Автокөлікпен қағу(26,37 %)	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (25,00 %)
Ақтөбе облысы	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (33,57 %)	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (31,79 %)	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (27,86 %)	Автокөлікпен қағу (21,07 %)
Алматы облысы	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (38,13 %)	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (32,50 %)	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (31,25 %)	Автокөлікпен қағу (20,42 %)
Жамбыл облысы	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (30,37 %)	Автокөлікпен қағу (30,00 %)	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (28,89 %)	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (24,44 %)
Қарағанды облысы	Автокөлікпен қағу (40,29 %)	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (35,00 %)	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (20,29 %)	Терезелерден құлау (17,06 %)
ОҚО	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (39,33 %)	Автокөлікпен қағу (35,83 %)	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (22,00 %)	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (20,50 %)
ШҚО	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (30,59 %)	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (27,94 %)	Автокөлікпен қағу (21,47 %)	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (20,59 %)
Астана қ.	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (43,46 %)	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (27,69 %)	Терезелерден құлау (22,31 %)	Өрт (15,38 %)
Алматы қ.	Үйлердің аулаларында алған жарақаттар (38,14 %)	Бала-жолаушылардың қатысуымен ЖКО (31,86 %)	Ас үй аспаптарымен және тоқ соғуына байланысты алған жарақаттар (31,86 %)	Автокөлікпен қағу (20,70 %)

4-сурет

Қазақстандағы балалардың денсаулығына қауіптің төнуіне заңды өкілдердің алаңдауы

Ата-аналар, қорғаншылар- балалардың заңды өкілдері және Қазақстандағы 0-14 жастағы балалардың заңды өкілдері

Балалардың қауіпсіздігі туралы ақпарат көздері

Балалардың заңды өкілдері немесе балалардың байқаусыз алған жарақаттарды ескерту тәсілдері туралы естіген және білген дереккөздерден ең көп жиі (92%) отбасыны, содан кейін достарды және басқа ата-аналарды (86%) және теледидарды (83%) атады (Рисунок 5). Медициналық мамандар ақпарат көзі ретінде тек төртінші орында тұр (79%), және техникалық прогреске қарамастан Қазақстандағы ата-аналар үшін интернет ақпарат көздерінің бестігіне кірмеген (67%). Ондай жауаптар ерлер мен әйелдер арасында тең алынды. Алайда қалалардың заңды өкілдері ауылдық респонденттерге қарағанда (30,57%) ақпарат көзі ретінде (48,40%) дәрігерлерді жиі ескерді. Жоғары білімі бар респонденттер ақпарат көздерінің ең көп санын көрсетті және оларда дәрігерлер үшінші орында тұр. Ең жоғары жұмысбастылық заңды өкілдері ақпарат көздері бойынша жұмысбастылықтың келесі деңгейінен төмен респонденттерге қарағанда 5 есе көп ең көп жауап санын берді.

Мысалы, балалардың қауіпсіздігі туралы ең сенімді және қолайлы ақпарат көзі **Астана қаласындағы** медициналық қызметкердің кәсіби білімі мен дағдылары болды және белгіленді, (52%), ал **Алматы облысында** оларға небары 13% ғана бөлінген.

Қарағанды облысында ата-аналар балалардың қауіпсіздігі туралы ақпаратты медициналық қызметкерлерден емес (21%), теледидардан алуды қалайды (23%).

Сондай-ақ өңірлер бойынша ата-аналардың бала жарақатын ескерту туралы ақпаратты кімнен алу дұрыстығына байланысты едәуір айырмашылық байқалды (6-сурет).

Отбасы білім және жұмысбастылықтың кез-келген деңгейдегі ерлер, әйелдер, ауылдық және қалалық респонденттері үшін ақпарат көзі қолайлы болып қалады. Медициналық қызметкерлер

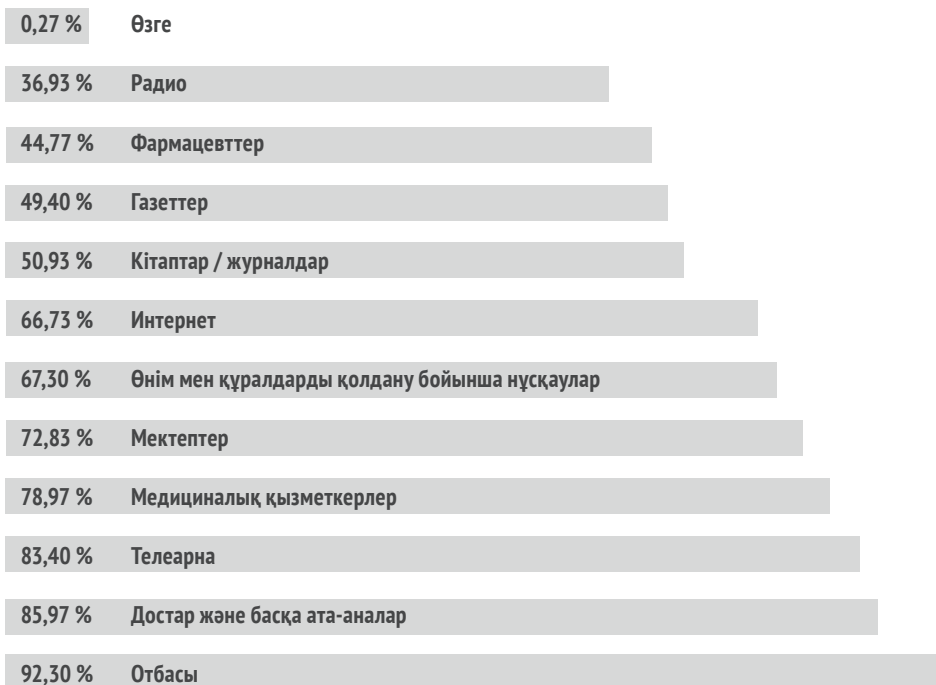
барлық респонденттердің отбасынан кейін екінші орынға жылжыды, олардың көпшілігі білім және жұмысбастылық аса жоғары деңгейдегі әйелдер, қала тұрғындары және респонденттер дауыстарын берді. Сенімді көзі ретінде Қазақстанның көп өңірлерінде медициналық қызметкерлерден балалардың қауіпсіздігі туралы ақпараттылығын арттыру және ақпаратты алу артықшылықтары туралы білімді беру қажет екендігі айқын. Балалардың қауіпсіздігі туралы нақты ақпаратты балалардың қалаулы заңды өкілдері дереккөзді беруге қамтамасыз ету маңызды. Елдегі теңсіздікті қысқарту үшін алдын алу туралы олардың ақпараттылығын арттыру мен сенім білдірілген және сенімді ақпарат көздеріне қолжеткізуді жақсарту үшін кемінде пайда болған және аса төмен қоғамдық-экономикалық жағдайларда балалардың заңды өкілдеріне көбірек үлесін қосу қажет.

Көп өңірлерде Астана қаласын қоспағанда балалардың қауіпсіздігі туралы қалаған ақпарат көзі ретінде отбасыны өте жиі белгіленген, осы дереккөзі тек жауаптардың 9% ғана алған.

Сондай-ақ интернетке қатысты үлкен таратылуы байқалады: Астана қаласының заңды өкілдерінің 27% дауыс берді, ал Жамбыл облысында 8%. Балалардың қауіпсіздігі туралы ақпарат жеткізушілеріне заңды өкілдері балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша шаралар туралы негізгі ақпараттылық көзі және білімдері ретінде бұл құралды пайдаланбас бұрын тексерілген сайтқа олардың интернетті қабылдау және қолжеткізу артықшылығын жақсы біліп алған жөн.

Балалардың травматизмін ескерту туралы ақпарат көзі: Сіз балаңыздың/ балаларыңыздың кездейсоқ жарақаттануын ескерту тәсілдері туралы қандай көздерден (ондай болса) естідіңіз немесе білдіңіз?

5-сурет

Қазақстандағы балалардың заңды өкілдері қолдайтын балалардың жарақаттануын ескерту туралы ақпарат көздері: ең сенімді ақпарат көзі кім және қашан, балалардың қауіпсіздігі

6-сурет

туралы ақпаратты қайдан алғанды қалайсыз ?

%	Интернет	Отбасы	Достар мен басқа ата-аналар	Медициналық қызметкерлер	Мектептер	Теледидар	Өзге де	Фармацевттер	Кітаптар / журналдар	Өнім мен құралдарды қолдану бойынша нұсқаулар	Газеттер	Радио	Өзге
ҚР	16,63	33,53	6,13	23,67	4,00	11,43	3,70	0,63	1,20	0,83	0,67	0,23	0,13
Ақтөбе облысы	8,57	42,50	4,29	15,36	2,86	22,14	4,29	0,71	1,07	1,43	1,07	0,00	0,00
Алматы облысы	21,88	41,04	4,38	13,33	6,46	8,13	3,75	0,63	1,46	0,83	0,42	0,42	0,00
Жамбыл облысы	7,78	51,85	2,59	22,22	4,07	8,52	2,59	0,00	1,48	0,37	0,74	0,00	0,00
Қарағанды облысы	21,47	18,24	8,24	20,88	2,65	23,24	4,71	0,59	1,18	1,76	0,29	0,00	0,88
ОҚО	14,50	31,83	6,33	30,50	0,50	13,67	2,67	0,83	0,83	0,33	0,67	0,00	0,00
ШҚО	10,59	36,18	12,65	21,76	4,12	10,29	2,94	1,47	0,29	0,00	0,29	0,88	0,00
Астана қ.	27,31	9,23	2,69	52,31	1,15	1,54	1,92	0,00	0,77	0,00	0,77	0,38	0,00
Алматы қ.	19,07	34,88	6,51	18,37	9,53	4,42	6,28	0,47	2,33	1,86	1,16	0,23	0,23

Балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге кедергілер

Балалардың кейбір заңды өкілдерінің сұрағына, неліктен өз балаларын үнемі қорғау қиынға соғады (84%), көбінесе респонденттер әрдайым оларды қарап отыру мүмкін емес деп жауап берді (7-сурет). Басқа да себептер арасында сапасыз жобаланған инфрақұрылымын, яғни автокөліктік жолдары, мектептер, балабақшаларды (82%) және заңнаманың болмауы немесе қауіпсіздікке қойылатын талаптардың, атап айтқанда жолдардағы қауіпсіздікті реттейтін (80%) заңдардың орындалуын қамтамасыз етуді атап өтті. Инфрақұрылым және заңнама балалардың заңды өкілдерінің және олардың үй шаруашылықтарының бақылауынан тыс орналасқан, алайда олар жарақаттар болатын кең ортаға қатынасы бар және олармен жұмыс істеу қиынға соғады. Балалардың заңды өкілдерінің арасынан алынған жауаптарының азы (42%) ата-аналар үшін балалардың қауіпсіздігі төмен басымдылығы болатынын, алдын алу шараларының маңыздылығына оң қатынасын көрсетінін бекітуге алынғандығын айта кету керек. Алайда балалардың заңды өкілдері, сонымен қатар одан әрі қолдауда қажеттілік білдірді, олардың ішінде 76% жазатайым оқиға себептері туралы көбінесе ақпараттылық пен білімдерінің қажеттілігін, 73% балалар үшін қорғау қаражаттарының құнын төмендетуге және 70% балалар креслосы мен биік орындық сияқты балаларға арналған қорғаныс құралдарының нақты нұсқауларын көрсетті. Осындай іс-әрекеттерде түрлі құрылымдар, мемлекеттік органдар, білім мекемелері, үкіметтік емес ұйымдар және жеке меншік секторларды қоса алғанда қолдау көрсете алады. Жалпы алғанда ерлер мен әйелдер бірдей жауап берді. Қалаларда тұратын балалардың заңды өкілдері ауылдық респонденттерге қарағанда, алаңдаушылық себептерін көп көрсеткен және білім беру мен жұмысбастылықтың аса жоғары деңгейі бекітулермен үйлесімділігінің үлкен үлесіне сай келді.

Балалардың заңды өкілдері Қазақстандағы балалардың жарақаттануын алдын алуға кедергілерді атады: Сіздің ойыңызша ата-аналардың балаларды кездейсоқ жарақаттанудан тұрақты түрде қорғай алмаудың негізгі себебі не?

7-сурет

0,17 %	Өзге де
42,23 %	Балалар қауіпсіздігіне маңызды мән берілмейді
70,10 %	Сатып алынған заттарға түсініксіз нұсқаулық (балалар креслосы, биік орындықтар)
71,07 %	Балалар тыңдамайды/ тәртібі нашар
73,30 %	Балаларға арналған қорғау құралы құны (балаларға арналған кресло)
76,27 %	Ақпараттың болмауы/ жазатайым оқиғаның себептері туралы білім
79,73 %	Заңнаманың немесе орындалуын қамтамасыз етудің болмауы (жолдағы қауіпсіздік ережесі, баланы күту бойынша ереже – әр қызмет провайдері жауап беретін...
81,90 %	Сапасы төмен жолдар/мектептер/ балабақшалар/ күндізгі орталықтар/ ойын алаңдары
84,40 %	Балалардан әрдайым көз алмай қарау мүмкін емес (бақылау)

Балалардың абайсызда жарақаттануын алдын алу үшін балалардың ата-аналарымен, қорғаншыларымен, және заңды өкілдерімен қолданылатын шаралар

Жалпы, көптеген балалардың заңды өкілдері жарақаттардан өз балаларын сақтау үшін алдын алу шаралары туралы хабарлады. 0-14 жастағы балаларға қатысты суда ойнайтын балалардың (96%), автокөліктің артқы орындығында балалар креслоларында балалардың орналасуы (95%), улы заттардың қол жетпейтін жерде сақталуы (95%) ересек адамдардың бақылауында болу сияқты мынадай алдын алу шаралар жиі айтылды (8-сурет). Балалардың жасын ескере отырып, терезе торлары, балалардың автокөлік орындықтары, велосипедте жүруге арналған дулыға сияқты қорғау құрылғыларын пайдалануға қатысты жауаптар аз алынды. Әйелдер ерлерге қарғанда көп алдын алу шараларын атаған. Сондай-ақ қалалардағы балалардың заңды өкілдері ауылдық респонденттерге қарағанда 20% көп алдын алу шараларын көрсетті. Жоғары деңгейдегі білім және жұмысбастылық балалардың заңды өкілдері көбірек алдын алу шараларын көрсетті

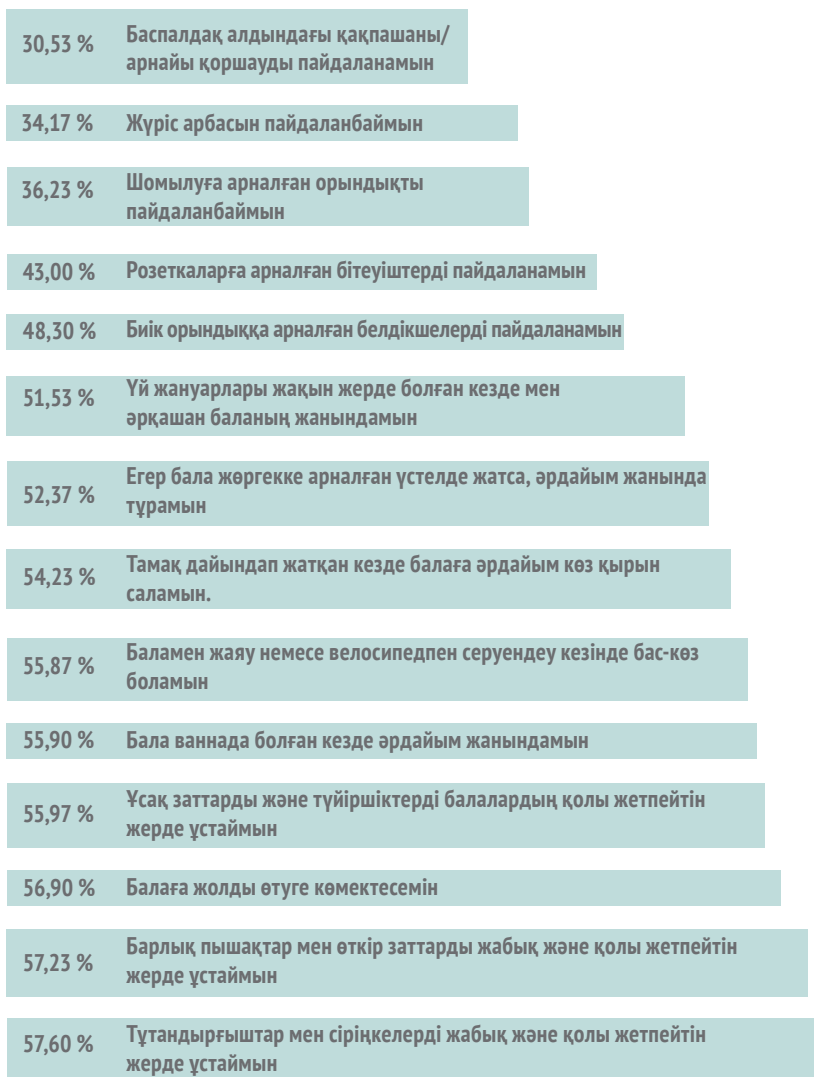
Қазақстандағы 0-14 жастағы балалардың заңды өкілдерімен қолданылған бала
травматизмін алдын алу бойынша шаралар:
8-сурет «Осы қағидалардың қайсысын сақтайсыз, ал қайсысын сақтамайсыз?»

56,13 %	Баламның велосипедпен жүруге арналған дулығыны кигенін қадағалап отырамын
83,50 %	Баламды жасына сай балаға арналған автокөлік креслосына отырғызамын және автокөлікте сапар кезінде белдікті тағамын
83,87 %	Балалар терезені аша алмау үшін терезе торларын пайдаланамын.
90,70 %	Отшашуды балаларға қолжетімсіз жерлерде сақтаймын және оны қолдануға рұқсат бермеймін
95,17 %	Тұрмыстық химияны, пестицидтерді, дәрілерді, алкогольді және дәрумендерді жабық және балаларға қолжетімсіз жерде сақтаймын
95,37 %	Балаларды автокөліктің артқы орындығына отырғызамын
96,47 %	Балалар суда жүзген/ суда ойнаған кезде бас-көз боламын

Алайда 0-4 жастағы кішкентай балаларға қатысты жарақаттануды алдын алу шаралары бойынша құндақтау үстелдері, жоғары орындықтардағы белдікшелер, розеткаға арналған бітеуіштер және баспалдақтағы қақпаша сияқты қауіпсіздіктің аз шаралары заңды өкілдерімен қамтамасыз етіледі. Одан басқа кейбір ата-аналар шомылуға арналған орындықтарды, суға кетіп қалу қаупі көрсетілген және құлау немесе бұға күйіп қалу салдарынан жарақаттанудың жоғары қаупін тудыратын жүріс арбаларын (34%), қоса алғанда қауіпсіз емес өнімдерді пайдалануды атап өтті (9-сурет). Қазақстандағы балалардың заңды өкілдері үшін арнайы балалардың қорғану құрылғыларының пайдалары және оларды тиімді қолдану туралы хабардар болуын және білімдерін арттыру пайдалы болады. Жауап алынған ата-аналардың 50% алдын алудың енжарлы шараларын қолданды, оның ішінде балаларды бақылау, балаларға көмек беру үшін әлеуетті қауіпті заттардан аулақ жүру, атап айтқанда үйде. Балалардың заңды өкілдері, сонымен қатар көліктік қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларының маңыздылығы туралы бір ауызбен пікір білдірді және жолдардан өту кезінде (57%) және жаяу немесе велосипедпен серуендеу кезінде кішкентай балаларға бас көзу болу, (56%) балаларға көмек беруді көрсетті. Ерлерге қарағанда әйелдер 10-15 % сақтық шараларын қолданады. Қалалардағы балалардың заңды өкілдері мен ауылдық жергілікті арасындағы айырмашылық 5-10 % (ауылдық жергілікте аса төмен көрсеткіштерді) құрады. Білім және жұмысбастылықтың деңгейі жоғары болған сайын сақтық шаралары көбірек аталды.

Қазақстандағы 0-4 жастағы балалардың ата-аналар, қорғаншылар және заңды өкілдерімен қолданылған бала травматизмін алдын алу шаралары : «Осы қағидалардың қайсысын қолданасыз, ал қайсысын қолданбайсыз?»

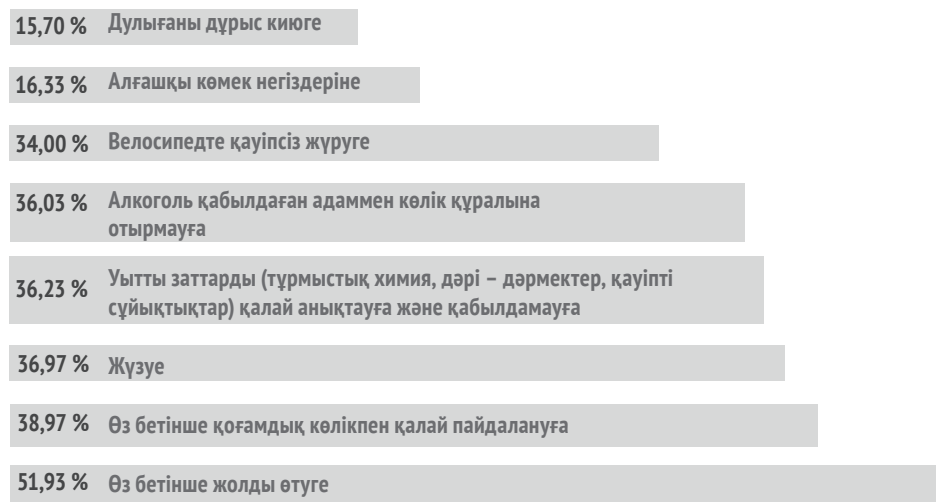
9-сурет

6-14 жастағы балаларға қатысты олардың заңды өкілдері арнайы сақтық шараларын қабылдаудың ең төмен деңгейін көрсетті (10-сурет). Мүмкін осы топтағы балаларды аз қарай тұра, қолдай отыра, оқыта, осыны негізге ала отырып, ересек балалар қауіпсіздігін қамтамасыз етуде ата-аналардың көмегіне аз мұқтаж болады. Балалардың заңды өкілдерінің 52% өз балаларын жолды өз бетімен өтуге, 37% -жүзуге және 34%- велосипедпен қауіпсіз жүруге үйретті. Тағы да балалардың азы алғашқы (16%) көмек көрсету негіздеріне және велосипедпен жүруге арналған дулығаны (16%) дұрыс пайдалануға үйретті. Білімнің және жұмысбастылық аса жоғары деңгейі бар әйелдер, қала тұрғындары және заңды өкілдер көбірек сақтық шараларды атап өтті.

Қазақстандағы 6-14 жастағы балалардың
ата-аналарымен, қорғаншыларымен және заңды
өкілдерімен қолданатын балалар травматизмін
алдын алу шаралары:
«Мен өз баламды үйреттім немесе үйретсін деп
қамдандым ...»

10-сурет

Жалпы, ата-аналар, балалар қорғаншылары және заңды өкілдері сұхбат кезінде 11-суретте ұсынылған балалардың жарақаттануына қатысты белгілі бір пайымдаулармен негізінен келісті немесе келісуге ынталы болды.

Балалардың заңды өкілдері балаларға байланысты көптеген жарақаттанулардан құтылуға, яғни болдырмауға болатынын келісті. Белсенді және бейтарап дәйекті сақтандыру шараларын пайдалану балалардың жарақаттануын азайтуға көмектеседі.

Егер балалардың заңды өкілдері ұялы телефонмен сөйлескен кезде балаларға қарауға болмайтынымен келіссе, негізінен тек 63% осы пайымдаумен келісті, сонымен ұялы телефон тек балалардың ғана емес, балалардың заңды өкілдерінің де назарларын аударатынын көрсетеді. Бірақ респонденттің 82% алкоголь және есірткі әсері кезінде балаларға қарауға болмайтынын нақты және бір ауыздан мәлімдеді.

Респонденттердің көбі (89%) ата-аналардың балалар арасындағы жарақаттануларды азайту үшін ережелер мен нормаларды сақтауды қамтамасыз етуге мемлекеттің қолдау өтінішімен келісті. Бұл үйде алатын жарақаттанулардан тыс жағдайларға байланысты, яғни балалар мен отбасылар тұратын ортаны нығайтуда қолдау көрсету.

Балалардың заңды өкілдері (82%) де жобалау мен құрылыс кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз етуге өндірушілердің жауапты екені туралы пайымдауды белсенді қолдады. Бұл өнеркәсіп балалар үшін едәуір қауіпсіз объектілерді жобалау және жасау кезінде инновациялар мен технологияларды пайдалану есебінен балалардың жарақаттануын алдын-алуда белсенді рөл атқара алатынын білдіреді. Сонымен қатар заңды өкілдердің 62% балаларға арналған қорғаныс құралдарын пайдалану жөніндегі нұсқаулықтар түсініксіз және қиын болғанымен келісті, бұл да өндірістік секторға балалардың заңды өкілдеріне қатысты ағартушылық белсенділікті арттыруға ұсынады.

Сонымен қатар балалардың заңды өкілдері балаларды қоршайтын объектілерді (86%) және балалар өнімдерін жобалау кезінде балалар қауіпсіздігін көбірек есепке алу қажеттілігімен келісті. Әйелдер мен қала тұрғындары ерлер мен ауыл тұрғындарына қарағанда, бұл пайымдауды 20%-ға белсенді қолдады, ұялы телефонды пайдалану мен құрылысты жобалауға қатысты жауаптардан басқа, онда жауаптардағы айырмашылық 10% құрады. Жоғары білім деңгейі бар және жұмысбасты респонденттер барлық ұсынылған пайымдаулармен көбірек келісті.

Қазақстандағы ата-аналар мен қорғаншылардың балалардың жарақаттануын алдын алуға қатысты келіскен пайымдаулары: Сіз келесі пайымдаулармен

11-сурет

келісесіз бе әлде келіспесіз бе?

%	Мүлдем келіспеймін	Толықтай келісемін	Келісуге ынталымын	Айыр-машылығы жоқ	Келіспеймін деп айтуға болады
Балалар өнімін жобалау кезінде балалардың қауіпсіздігін есепке алу қажет	87,93	10,20	1,60	0,17	0,10
Қоршаған жағдайды ойын алаңдарын, жолдарды, емханаларды, балалар орталықтарын және мектептерді жобалау кезінде балалардың қауіпсіздігін көбірек есепке алу қажет	86,17	12,70	1,00	0,13	
Балалардың қауіпсіздігіне арналған көптеген құралдардың нұсқаулықтары түсініксіз немесе қиын (балалар орындықтары, жоғары орындықтар)	61,47	20,03	2,97	13,07	2,47
Балаларға арналған өнім өндірушілері өз өнімінің қауіпсіз жобалануын және өндірілуін қамтамасыз етуге жауап беруі тиіс	81,67	16,47	1,27	0,50	0,10
Мемлекет кездейсоқ жарақаттану тәуекелін азайтуға көмектесетін ережелер мен нормаларың орындалуын қамтамасыз етуі тиіс (жылдамдық режимі, бағдаршамның қызыл сигналына тоқтау, алкоголь әсерімен жол жүру, қауіпсіздік белдеуін және балалар орындықтарын пайдалану)	89,10	9,90	0,57	0,37	0,07
Алкоголь немесе есірткі әсері кезінде балаларды қадағалауға болмайды (ата-аналар, қорғаншылар, қызметтер провайдерлері)	82,40	11,13	1,37	1,33	3,77
Ұялы телефонмен сөйлесу кезінде балаларды қадағалауды жүзеге асыруға болмайды	63,27	22,17	2,77	5,93	5,87
Балалардың кездейсоқ жарақаттанулардың көбін болдырмауға болушы еді	73,30	23,07	1,67	1,57	0,40

Тұжырымдар/ұсынымдар және практикалық тәжірибе

Жалпы, Қазақстандағы балалардың заңды өкілдері балалар жарақаттануы бойынша қызығушылық пен алаңдаушылық білдіреді. Респонденттердің 96% өз балаларының абайсызда жарақаттануын болдырмау үшін әрекет жасады. Сондай-ақ респонденттердің 73% балалардың жарақаттануынан құтылуға болатынымен айтарлықтай келісті және 23% келісуге ынталы болды. Бұл нәтижелер Қазақстандағы ата-аналар арасында қауіпсіздік шаралары туралы жоғары ақпараттануын көрсетеді. Бірақ ең аз жауап балалар қауіпсіздігі үшін құралдарды пайдаланумен сақтандыру шараларын қолдану бойынша алынды, мүмкін бұл оларды пайдалану бойынша ақпараттануды және білімді, табыс деңгейі төмен отбасылар үшін қолайлы баға бойынша кең қолжетімділікті жоғарылату қажеттілігін көрсетеді. Бұл ретте балалардың заңды өкілдері бақылай алатын және тиісті сақтандыру шараларын қабылдай алатын жайттар бар, мысалы, тұрмыстық химияны, пестицидтерді, дәрі-дәрмектерді, алкоголь мен витаминдерді жабық, қол жетпейтін жерде сақтау, алайда ата-аналар өз балаларын қорғай алмайтын бірнеше себеп бар: қоршаған орта факторларын үйлестіру, ақпараттанудың, білімнің жоқтығы немесе қауіпсіздікке арналған құралдардың қымбаттылығы [11].

Осындай дәрменсіздік балалардың заңды өкілдерін ең мазалайтын проблемада көрсетілген – бала автокөлікте болған кезде де, жаяу жүргінші ретінде де, ЖКО нәтижесінде алынған жарақаттар. Бұл бала өліміне немесе ауруханаға жатқызуға әкеп соқтыратын балалардың абайсызда жарақаттануы бойынша статистикада көрсетілген шынайы жағдайға сәйкес келеді, мында балалар арасында ЖКО-ға х% өлім жағдайы және х% ауруханаға жатқызу жатады, бұл Қазақстандағы басқа жарақаттануға қарағанда хх орынды алып жатыр [6]. Айта кететін жайт, ЖКО нәтижесінде алынған жарақаттанулардан басқа ата-аналар балалардың үйде жарақаттану қаупі бойынша алаңдаушылық танытты. Бірақ ата-аналар балаларына тұрақты қарай алмаған шынайы жағдайды көрсетпеді, бұл неге кейбір ата-аналарға өз балаларын абайсызда жарақаттанулардан қорғау қиындық туғызатыны туралы сұраққа ең таралған жауап болып табылады. Инфрақұрылымды: автожолдарды, мектептерді, балабақшаларды сапасыз жоспарлау және заңнаманың жоқтығы немесе жол жүру ережелері

сияқты қауіпсіздік ережелерін сақтауды қамтамасыз етпеу – таралған жауаптардың ішінен екінші орында. Осылайша балалардың заңды өкілдері балалар қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша міндет тек олардың ғана міндеті емес екені деп санайтыны айқын көрінеді. Бұл балалар қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша бастамаларға түрлі ұйымдар мен мемлекеттік органдарды тарту қажеттілігін көрсетеді.

Атап айтқанда, балалардың заңды өкілдері өнімнің көптеген түрлерін және қоршаған орта объектілерін балалардың қауіпсіздігін ескере отырып жобалау және балалар жарақаттануын алдын алуға көмектесетін құралдар оларды барлық балалардың заңды өкілдері пайдалана алатындай арзанырақ тұру қажеттілігін бірауыздан қолдады. Бұл, сонымен қатар – барлық тұтыну тауарларына қауіпсіздік ережелерін пайдалануды және ақпараттану мен білімді арттыру бойынша бастамаларды қарастыруды қамтамасыз ету бойынша, сондай-ақ ауқаттылығы төмендеу отбасыларға қолжетімді қылу үшін қорғау құралдарына қатысты баға саясаты бойынша биліктің орталық аппараты мен өңірлік органдарына бағытталған сұрақ. Өнеркәсіптік сектор мен өндірушілер де балаларға қауіпсіз бала өнімдерін және қоршаған объектілерді жобалау және шығаруды қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады.

Балалардың заңды өкілдері балалардың абайсызда жарақаттануын алдын алу тәсілдері туралы жиі білетін көздер ретінде отбасы мүшелері, одан соң достар мен басқа балалардың заңды өкілдерді және телевизияны атады. Балалардың заңды өкілдері балалар жарақаттануын алдын алу бойынша ақпаратты кімнен және қайда алғысы келетініне қатысты өңір бойынша айтарлықтай айырмашылықтар белгіленді, мысалы, медициналық қызметкерлерден немесе отбасыдан. Ата-аналардың осындай артықшылықтарын жарақаттануларды алдын алу және әлеуетті дамыту бойынша науқандар үшін ақпарат арналарын анықтау кезінде есепке алу қажет.

Сонымен қатар балалардың заңды өкілдері жазатайым оқиғалардың себептері туралы ақпараттануды және білімді арттыруда, балалардың қауіпсіздігіне арналған жабдықтардың құнын арзандатуда және балалар автомобиль орындықтары және жоғары орындықтар сияқты балаларды қорғау құралдары туралы нақты нұсқаулықтарды одан әрі қолдау қажеттілігін білдірді. Осындай іс-шараларды іске асыру кезінде мемлекеттік органдарды, білім беру мекемелерін, мемлекеттік емес ұйымдарды, мемлекетаралық ұйымдар мен жеке секторды қоса әртүрлі құрылымдар қолдау көрсете алады. Жалпы әйелдер, қала тұрғындары мен жоғары білімі бар мен жұмысбасты респонденттер ерлер мен ауыл тұрғындарына қарағанда жарақаттануды алдын алу бойынша қабылданатын іс-шаралар туралы көбірек сөз қозғады. Осындай нәтижелер жоғары білімі жоқ халықтың осал топтары, ауқаттылығы төмен отбасылар және ауылдық қоғамдастық үшін сақтық шараларға үйрену және әлеуетті дамыту бойынша қосымша нысаналы жұмыстың қажеттілігін көрсетеді.

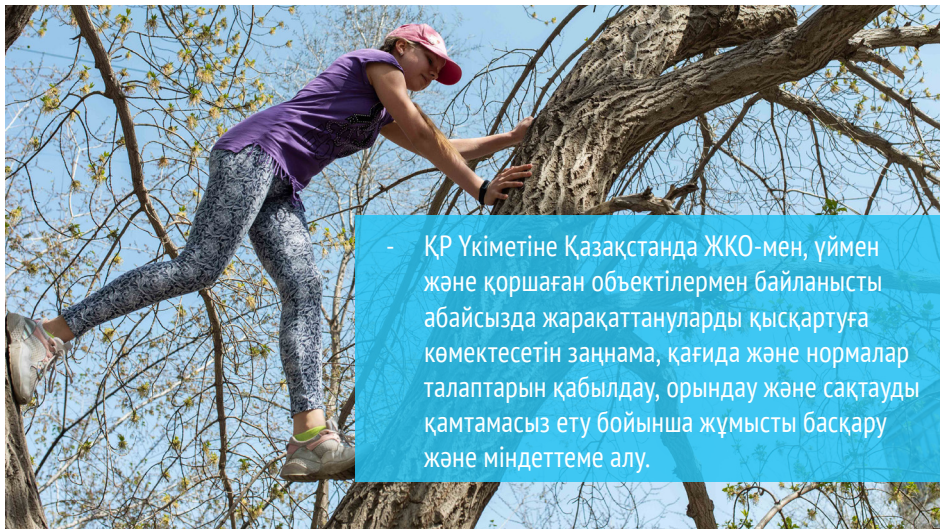
Ата-аналардың білімі, қарым-қатынасы және тәжірибесі бойынша алынған ақпараттық негізінде балалардың абайсызда жарақаттануы бойынша зерттеу келесі ұсынымдар ұсынылады:

- ҚР Үкіметіне және түйінді мүдделі тараптарға балалардың абайсызда жарақаттану себептері мен алдын алудың тиімді шаралары туралы әртүрлі құралдарды пайдаланумен балалардың заңды өкілдерінің, қызметтерді берушілердің және шешім қабылдайтын тұлғалардың ақпараттануын, білімін арттыру және әлеуетін дамыту бойынша жұмысты күшейту және қолдауды үйлестіру.

- Қазақстанда балалар өлімі мен жарақаттанудың негізгі себептерін жою үшін ата-аналарға арналған балалардың жарақаттануын алдын алу туралы ақпараттану деңгейін арттыру бойынша кең ауқымды науқан әзірлеу және өткізу. Нақты тақырыптық компоненттер мыналарды қамтуы тиіс: балаларды ұстап қалу құрылғыларын сатып алу және пайдалану; жаяу жүргіншілердің қауіпсіздігі; терезелерден, балкондар мен баспалдақтардан құлауды болдырмау; үйлердегі өртке қарсы қорғаныс; ыстық заттармен күйіп қалуды алдын алу, суға батуды алдын алу;
- Қазақстанда жаңа туған балалары бар отбасылардың үйлеріне бару және патронаждық бақылау шеңберінде балалардың жарақаттануын алдын алу және қауіпсіздік шараларын енгізу мен жүзеге асыру;
- балалардың жарақаттануын алдын алу бойынша стандартталған оқу материалдарын тарата отырып, балаларға үйге бару кезінде кеңес беру дағдылары бойынша медицина қызметкерлерін оқыту.
- әр түрлі бағалау форматтарының (жеке, онлайн, академиялық сынақ) көмегімен оқу орындары мен кәсіби мекемелерде балалардың жарақаттануын алдын алу бойынша стандартталған білім беру ақпаратының көмегімен балаларға күтім көрсету бойынша қызметтер мен медициналық қызметтерді жеткізушілердің әлеуетін арттыру;
- ата-аналардың, қамқоршылардың және балалар қызметін жеткізушілердің ашық қолжетімділігі үшін онлайн режимінде «Балалардың қауіпсіздігі бойынша білім орталығын» құру; сондай-ақ,
- интерактивті дисплейлер мен ақпараттық модельдердің көмегімен алаңда жарақаттанудың алдын алу бойынша тәжірибені зерделеу және алу үшін балаларға, отбасыларға және балалар қызметтерін жеткізушілерге арналған Балалар қауіпсіздігі жөніндегі ресурстық орталықты жобалау және қолдау.

- ҚР Үкіметіне Қазақстанда ЖКО-мен, үймен және қоршаған объектілермен байланысты абайсызда жарақаттануларды қысқартуға көмектесетін заңнама, қағида және нормалар талаптарын қабылдау, орындау және сақтауды қамтамасыз ету бойынша жұмысты басқару және міндеттеме алу.

- жарақаттанудың төмендеуін алдын алу бағдарламалары мен саясатының көмегімен өлшеу, жарақаттанудың жаңа үрдістерін және/немесе қажетті алдын алу іс-шараларындағы олқылықтарды анықтау үшін республикалық және өңірлік деңгейде жарақаттан қайтыс болу және ауруханаға жатқызу туралы деректерді жинау жүйесін жаңарту және қолдау;
- балалар арасындағы жарақаттан болатын өлім-жітім мен мүгедектіктің негізгі себептерін төмендетуге ықпал ететін қауіпсіздік жөніндегі ережелер мен заңдарды әзірлеу, қабылдау, енгізу және қолдану, мысалы, жылдамдықты төмендету, балаларды ұстап қалу құрылғылары мен қауіпсіздік белдіктерін пайдалану, жолаушы балаларға арналған көлік құралдарында артқы орындықтарды пайдалану, автомобильдер мен жаяу жүргіншілерге арналған бақыланатын қиылыстар, су айдындарында және бассейндерде жүзу сабақтарын өткізу және бастауыш мектептегі барлық оқушылар үшін сыныпта суға батуды, ашық суы бар құдықтар мен резервуарларды қауіпсіз жабуды, халықтың осал топтарына арналған мемлекеттік тұрғын үйде үй шаруашылықтарының қауіпсіздігін стандартталған тексеруді қамтамасыз ету;
- қауіпсіздік ережелерін бұзудан (мысалы, жол қозғалысы ережелерін бұзудан, қауіпсіздік құралдарын бұзудан) түскен табыс есебінен жұмыс істейтін және балалардың жарақаттануын алдын алу бойынша оқытуды қолдау, қауіпсіз жобалау және мұқтаж отбасылар үшін қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін тауарларды ұсыну үшін пайдаланылатын (түтін датчиктері, өрт сөндіргіштер, балалар креслолары мен қауіпсіздік белдіктері, терезелерге ысырмалар және т. б.) балалардың жарақаттануын алдын алу жөніндегі іс-шараларды қаржыландыру үшін тегікті құру.

- Өнеркәсіптік секторға және өндірушілерге түйінді мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жасау және ойын алаңдары, жолдар, үйлер, емханалар, балалар орталықтары және/немесе мектептер сияқты балалар мен отбасыларға арналған қоршаған объектілерді және өнімдерді жобалау және өндіру кезінде қауіпсіздікті есепке алуға міндеттелу.

- электр энергиясымен, газбен және үйлердің іргетастарының конструкциясымен байланысты проблемаларды шешу үшін стандартталған бағалау құралдарын пайдалана отырып табысы төмен отбасылардың тұруы үшін мемлекеттік тұрғын үй кешендері үшін тұрғын үй қауіпсіздігі инспекциясын әзірлеу және енгізу;
- шығындары азайған және кеңейтілген қол жетімділігі, балалар қауіпсіздігінің негізгі құралдарын (мысалы, балаларды ұстап тұратын құрылғылар, түтін және CO₂ датчиктері, крандарда ыстық су температурасын реттегіштер, баспалдақ қақпалары, терезе құлыптары, тамақтандыруға арналған орындықтар, қауіпті заттарға арналған жабылатын шкафтар, дәрі-дәрмектер және т. б.) пайдалану бойынша нұсқаулығы бар осал отбасыларды қолдау үшін мемлекеттік, салалық және медициналық пен әлеуметтік жеткізушілермен бірлесіп, балалар тауарларының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі бастамаларды әзірлеу және іске асыру;
- балалардың жарақаттанушылығы бойынша деректерге қол жеткізу және балалар арасындағы өлім жағдайлары мен жарақаттар туралы деректер негізінде "шиеленіс нүктелері" орындарында басымдықтарды анықтау және қауіпсіздікті арттыру үшін мемлекеттік стратегиялар мен бастамаларға өзгерістерді енгізу (мысалы, жолдардың басым қиылысуы, мектеп аймақтары, балалар алаңдары, балабақшалар, мектептер, су жолдары және т. б.); сондай-ақ
- сауда орындарында және балаларды күтуге арналған өнімдерде тауарлардың қауіпсіздігі туралы ақпарат беру мақсатында балаларға арналған тауар өндірушілерімен және өнеркәсіппен ынтымақтастық.

Анықтамалық әдебиет

1. «Қазақстан балалары» статистикалық жинағы. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті. БҰҰ Балалар қоры (ЮНИСЕФ). Бас редакторлар – Юрий Оксамитный, Нұрболат Айдапкелов. «Қазақстан балалары» статистикалық жинағы. Астана, 2017 ISBN 978-601-06-4276-8
2. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы; ЮНИСЕФ. Балалар жарақаттануын алдын алу туралы дүниежүзілік баяндама. Женева: ДДҰ; 2008.
3. Sethi, D., Towner, E., Vincenten, J., Segui-Gomez, M., Racioppi, F., European Report on Child Injury Prevention.[Балалар жарақаттануын алдын алу туралы еуропалық баяндама] Копенгаген: Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, Еуропалық өңірлік бюро, 2008.
4. Valent F, Little D, Bertolini R, Nemer LE, Barbone F, Tamburlini G. Burden of disease attributable to selected environmental factors and injury among children and adolescents in Europe [Европада балалар мен жасөспірімдер арасында қоршаған ортаның кейбір факторларынан және жарақаттанудан болған аурулардың ауыртпалығы]. Lancet. 2004 маусым 19; 363(9426):2032-9
5. ЮНИСЕФ 2001 A League Table of Child Deaths by Injury in Rich Nations. [Дамыған елдерде жарақаттануларды алу нәтижесінде балалар өлім-жітімінің көрсеткіштері], «Innocenti» зерттеу орталығының есептік баяндамасы (Флоренция: ЮНИСЕФ)
6. ҚР Денсаулық сақтау министрлігі Республикалық электрондық денсаулық сақтау орталығының есебі (нақты көрсету)
7. Kendrick D, Mulvaney CA, Ye L, Stevens T, Mytton JA, Stewart-Brown S. Parenting interventions for the prevention of unintentional injuries in childhood. [Ата-аналардың балалардың абайсызда жарақаттануларын алдын алу бойынша қабылдайтын шаралары] Жүйелі шолулардың кокрандық дерекқоры 2013, Шығарылым 3. Мақала №: CD006020. DOI: 10.1002/14651858.CD006020.pub3.
8. Atena Barat, Michael Craig Watson & Caroline A. Mulvaney (2017) Parents' voices: perceptions of barriers and facilitators to prevent unintentional home injuries among young children. [Ата-ана дауысы: үй жағдайында кішкентай балалардың абайсызда жарақаттануларын алдын алу үшін кедергілер мен ынталандыруды қабылдау] Денсаулық пен білімді нығайту мәселелері бойынша халықаралық журнал, 55:5-6, 272-283, DOI: 10.1080/14635240.2017.1372694
9. Lucy Scott, Geogina Sturge и Babken Babajanian. Barriers to access social assistance and

special social services in Kazakhstan.[Қазақстандағы әлеуметтік көмекке және арнаулы әлеуметтік қызметтерге қол жеткізудегі кедергілер] ЮНИСЕФ-тің «Қазақстандағы әлеуметтік көмекке және арнаулы әлеуметтік қызметтерге қол жеткізудегі кедергілер» баяндамасы негізінде 2017.

10. Michael D Keall, David Ormandy, Michael G Baker. (2011) Injuries associated with housing conditions in Europe: a burden of disease study based on 2004 injury data. [Еуропадағы тұрмыстық жағдайлармен байланысты жарақаттар: 2004 жылғы травматизм туралы деректер негізінде аурулардың ауыртпалықтарын зерттеу] Денсаулық және қоршаған орта 10:98. DOI: doi.org/10.1186/1476-069X-10-98
11. Vincenten, J., Sector, M., Rogmans, W., Bouter, L., Parents perceptions attitudes and behaviours towards child safety: a study in 14 European Countries. [Ата-аналардың балалар қауіпсіздігіне қатысты түйсіктері, қарым-қатынасы және тәртібі: Еуропаның 14 еліндегі зерттеу] Травматизммен күрес және қауіпсіздікті алға тарту мәселелері бойынша халықаралық журнал. 2005, том 12, № 3,183-189.
12. Morrongiello, BA и Dayler, L. 1996. A community-based study of parents' knowledge, attitudes and beliefs related to childhood injuries. [Қоғамдастықта балалар травматизміне қатысты білімді, қарым-қатынасты және пікірлерді зерттеу] Әлеуметтік денсаулықты сақтау бойынша канадалық журнал, 87: 383–388.
13. Morrongiello BA, House K. Measuring parent attributes and supervision behaviors relevant to child injury risk: examining the usefulness of questionnaire measures. [Ата-ана сипаттамаларын және балалардың травматизм тәуекелдеріне бақылау тәртібін бағалау: сауалнамалық бағалардың пайдасын зерттеу] Жарақаттануларды алдын алу. 2004 сәуір;10(2):114-8.
14. Morrongiello BA, Corbett M. The Parent Supervision Attributes Profile Questionnaire: a measure of supervision relevant to children's risk of unintentional injury.[Ата-аналар бақылауының сипаттамаларын айқындау бойынша сауалнама: балалардың абайсызда жарақаттану тәуекелдері] Жарақаттануларды алдын алу 2006;12:19-23.
15. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті (ҚР ҰЭМ Статистика комитеті), БҰҰ Балалар қоры (ЮНИСЕФ), БҰҰ Халық қоныстау қоры (ЮНФПА). 2015 Қазақстандағы мульти-индикаторлық кластерлік зерттеу, қорытынды есеп. Астана, Қазақстан: ҚР ҰЭМ Статистика комитеті, ЮНИСЕФ және ЮНФПА, 2016.
16. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Балалар құқықтарын қорғау комитеті, БҰҰ Балалар қоры (ЮНИСЕФ), БҰҰ Халық қоныстау қоры (ЮНФПА). Қазақстан Республикасы үшін балаға достастықпен қарайтын қала бойынша бастамалар әдіснамасын енгізу. Астана, Қазақстан. ЮНИСЕФ, 2015.

Қазақстандағы «Абайсызда балалардың жарақаттануы» білім, қарым-қатынас және тәжірибе мәселелері бойынша зерттеу

Үй шаруашылығына пікіртерім жүргізу

Респонденттер: Қазақстанның 8 өңіріндегі 0-14 жастағы балаларға қамқорлық жасайтын ата-аналар/қамқоршылар және тұлғалар

Мақсаты:

Қазақстандағы абайсызда балалардың жарақаттануы мәселелері бойынша 0-ден 14 жасқа дейінгі балаларды күтетін ата-аналар/ қамқоршылар және тұлғалардың білімі, қарым-қатынасы және тәжірибесі туралы деректерді алу

Міндеттер:

- Балалардың абайсызда жарақаттануы профилактикасының шаралары мен қауіпсіздік шарасы бойынша балаларды күтетін ата-аналар/ қамқоршылар және тұлғалардың білімі, қарым-қатынасы және тәжірибесінен хабардар болу және жақсартуды арттыру;
- Қазақстандағы балалардың абайсызда жарақаттануы тақырыбы бойынша білім, қарым-қатынас және тәжірибеге қатысты бала, ата-ана мәселелерімен айналысатын, шешім қабылдайтын мемлекеттік органдар мен агенттіктердегі тұлғалардың білімі мен түсінігін арттыру;
- Қазақстандағы балалардың абайсызда жарақаттануын алдын алу бойынша стратегияларды жоспарлау, әзірлеу және бағалау үшін зерттеуде алынған ақпаратты пайдалану;
- Балалардың абайсызда жарақаттануы мәселелері бойынша балаларды күтетін ата-аналар, қамқоршылар және тұлғалардың білімі, қатынасы, тәжірибесі бойынша ақпараттың базалық деңгейін алу үшін зерттеуді пайдалану.

Зерттеу кезеңі – 2017 жылғы 20 желтоқсан – 2018 жылғы 8 қаңтар

Бұл бөлімді пікіртерімді бастамас бұрын интервьюер толтыру керек

P1. Өңір нөмірі (интервью жүргізетін белгілі облыстар үшін кодтауды пайдаланыңыз)

1. Алматы облысы
2. Ақтөбе облысы
3. Оңтүстік Қазақстан облысы
4. Жамбыл облысы
5. Қарағанды облысы
6. Шығыс Қазақстан облысы
7. Астана қаласы
8. Алматы қаласы

ҮЙ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДА ІРІКТЕУ

Сіз үй шаруашылығындағы ересек адамның біреуінен интервью алу керексіз. Ол адам келесі критериилерге сәйкес келу керек:

- Ересек адам
- Бір үй шаруашылығына әрдайым көңіл бөлу, барып тұру (тым болмаса аптасына 1 күн)
- үйде 0-ден 14 жасқа дейінгі кем дегенде бір баланы күтетін ата-ана/қамқоршы немесе тұлға

Сізге мүмкін болған жағдайда саны тең ерлер мен әйелдер болатын іріктеуді жинау мақсатында кезек бойынша ерлер мен әйелдердің интервьюді алмастыру үшін күш салу кеңес беріледі.

Құрметті респондент, балалардың абайсызда жарақаттануы мәселелері бойынша 0-ден 14 жастағы балаларды күтетін ата-ана/қамқоршы немесе тұлға арасындағы білім, қарым-қатынас және тәжірибені анықтайтын ҚР Үкіметі мен ЮНИСЕФ үшін сізді зерттеуге қатысуды сұраймыз.

Зерттеудің нәтижелері бойынша олар бойынша ұсыныс берулер жасалады.

Сіз хабарлаған барлық ақпарат құпия ретінде қарастырылады, тек жалпыланған түрде ғана, аты мен мекенжайы көрсетілмей пайдаланылады. Сіздерден сұрақтарды мұқият тыңдап, сіздің көзқарасыңыз бойынша жауапты таңдауыңызды сұраймыз. Интервью шамамен 20 минут өтеді.

Аталған зерттеуге қатысуға келісесіз бе?

Иә (1) Жоқ (2)

Мен үй шаруашылығы мен онда тұратын адамдар туралы бірнеше сұрақтар қойғым келеді.

1	Сізбен бірге үй шаруашылығында тұратын адамдардың жалпы саны _____
1.1	Сізбен бірге үй шаруашылығында тұратын ересектердің саны (18 жас немесе одан да жасы үлкен) _____
1.2	Үй шаруашылығында тұратын 0-ден 5 жасқа дейінгі балалардың саны _____
1.3	Үй шаруашылығында тұратын 6-10 жастағы балалар саны _____
1.4	Үй шаруашылығында тұратын 11-14 жастағы балалар саны _____
1.5	Үй шаруашылығында тұратын 15-17 жастағы балалар саны _____
2	Сіз кім болып табыласыз? ☐ Сіздің үй шаруашылығыңызда тұратын кез келген баланың ата-анасы (қамқоршысы) (1) ☐ Сіздің үй шаруашылығыңызда тұратын баланы күтетін тұлға (2) ☐ Басқа, түсіндіріңізші (3)

Интервьюдің басы

1 бөлім:

Мен сіз туралы интервьюді бірнеше мәселелерден бастағым келеді.

1.1	Респонденттің жынысы: ☐ Ер адам (1) ☐ Әйел адам (2)
1.2	Сіздің жасыңыз нешеде? ☐ 18-24 жас (1) ☐ 25-34 жас (2) ☐ 35-44 жас (3) ☐ 45-54 жас (4) ☐ 55-65 жас (5) ☐ 65+(6)
1.3	Сіздің отбасылық жағдайыңыз қандай? ☐ Бойдақпын, ешқашан үйленбеген (тұрмысқа шықпаған) (1) ☐ Бойдақпын, қызбен/жігітпен тұрамын/азаматтық неке (2) ☐ Үйленгенмін (тұрмыстамын), зайыбыммен (жұбайыммен) тұрамын (3) ☐ Үйленгенмін (тұрмыстамын), бірақ зайыбыммен (жұбайыммен) тұрмаймын(4) ☐ Ажырасқан (а) (5) ☐ Тұл/жесір (6)
1.4	Сіздің ұлтыңыз кім? (ұлттар анықтамалығынан белгілеңіз)

1.5	Біліміңіз қандай? ☐ Білімі жоқ (1) ☐ Аяқталмаған бастауыш білім (2) ☐ Бастауыш білім (3) ☐ Орта білім (4) ☐ Кәсіби-техникалық білім (5) ☐ Аяқталмаған жоғары білім (6) ☐ Жоғары білім (7)
1.6	Төменде келтірілгендердің қайсысы сіздің жұмыспен қамтылғаныңызды сипаттайды? ☐ Тұрақты жұмыспен қамтылған (1) ☐ Уақытша жұмыспен қамту (2) ☐ Өзін өзі жұмыспен қамту/өз бизнесі (3) ☐ Вахталық жұмыс (күндер бойынша/апталар бойынша) (4) ☐ Кездейсоқ табыс (5) ☐ Ауыл шаруашылығындағы еңбекақысы төленбейтін жұмыскер (6) ☐ Жұмыссыз (7) ☐ Үй шаруасындағы әйел (8) ☐ Мүгедектігі бар (9) ☐ Зейнеткер (10) ☐ Басқа (11) Сипаттаңыз _____

2 бөлім

2.1	2.1.1 Сіздің кенже балаңыздың жасы нешеде? 2.1.2 Ұл бала (саны) немесе қыз бала (саны) 2.1.3 Сіз балаңызды қанша уақытқа қараусыз қалдыра аласыз (ересек адамның қадағалауынсыз)? (сағат, минут санын көрсетіңіз)
2.2	Сіз медициналық көмекке жүгінген соңғы 12 айда абайсызда жарақаттандыңыз ба? ☐ Иә (1) егер иә болса, онда сондай жүгінулердің санын көрсетіңіз. ☐ Жоқ (2) ☐ Жауап беруге қиналамын (3)
2.3	Сіз медициналық көмекке жүгінген соңғы 12 айда балалар абайсызда жарақаттанды ма? ☐ Иә (1) егер иә болса, онда сондай жүгінулердің санын көрсетіңіз. ☐ Жоқ (2) ☐ Жауап беруге қиналамын (3)

2.4	Төменде келтірілген ереженің қайсысын Сіз орындайсыз? Иә (1) Жоқ (2) Кейде (3) Жауап беруге қиналамын (4) 1. Мен автомобильдің алдыңғы және артқы орында отырғанда қауіпсіздік белдігін тағамын. 2. Мен алкогольді немесе есірткіге мас болған жағдайда автомобиль руліне отырмаймын. 3. Мен машина жүргізгенде ұялы телефонды пайдаланбаймын. 4. Үйімде түтінді айқындайтын құрылғы жұмыс істейді. 5. Мен велосипедпен жүрген кезде шлем киемін. 6. Мен жеке жүзу құтқару құрылғысын/құтқару жилеті немесе судағы белдікті пайдаланамын. 7. Мен алғашқы көмек көрсету курсын аяқтадым.
2.5	Балалар жарақаттануын ескере отырып, (егер ондайлар болса), балалардың денсаулығына байланысты қандай қауіптер сізді мазалайды? <i>(Респондент балалардың қауіпсіздігіне қатысты өзін мазалайтын 2 маңызды қауіпті ұсынады)</i> 1. Есік алдындағы жарақаттану. 2. Ас үйдегі тұрмыстық құралдармен байланысты жарақаттанулар, электрожарақаттанулар. 3. Балалар автомобильде болған кездегі көлік апаты. 4. Көліктік құралдардың (соғып кету) соққысы тию. 5. Велосипедпен байланысты жарақаттанулар. 6. Уытты газдар мен автомобильдер шығарылулардан улану. 7. Өртте болған балалар. 8. Кішкентай ойыншықтарды немесе тәттілерді жұту. 9. Шақпақ немесе сіріңкеден күйіп қалу. 10. Бату/ваннада жарақаттану. 11. Баспалдақтан құлау. 12. Терезеден құлау. 13. Балконнан құлау. 14. Үй жануарларының балаларға шабуыл жасау. 15. Тұрмыстық тазалау құралдар, пестицидтер, дәрілер немесе дәрумендерден улану. 16. Жиһаз және тұрмыстық химия тауарлардың құрамында химиялық заттар, жарықдиодты бояулардан уытты заттардан улану. 17. Жоғары орындықтардан, баланы бөлеу үстелінен құлау. 18. Ыстық суға күйіп қалу. 19. Кереуетте көрпемен, ойыншықтармен тұншығып қалу. 20. Ересек адамның өз баласының үстінде ұйықтап қалуы. 21. Ұйықтап жатқанда көмірқышқыл газынан улану. 22. Пышақпен/немесе өткір затпен кесіп алу 23. Шыны есіктерге (соғылу) құлау. 24. Баламның ересек адамдардың қарауынсыз қалған уақыты. 25. Басқа – көрсетіңіз

2.6	Балаңыздың/ балаларыңыздың жарақаттануына жол бермеу тәсілдері туралы қай көзден (бар болған жағдайда) естідіңіз немесе білдіңіз? Иә (1) Жоқ (2) Жауап беруге қиналамын (3) 1. Интернет 2. Отбасы 3. Достар және басқа ата-аналар 4. Кәсіби медицина қызметкерлері 5. Мектептер 6. Фармацевтер 7. Кітаптар/журналдар 8. Бұйымдар мен құрылғыларды қолдану бойынша нұсқаулық 9. Газеттер 10. Радио 11. Телевидение 12. Басқа – көрсетіңіз
2.7	Сіз жиі пайдаланатын, ең сенімді болып табылатын кім және қандай көз? (көрсетіңіз)
2.8	Сіздің ойыңызша, кейбір ата-аналарға өз балаларын абайсыз жарақаттардан қорғауға қиындық туғызатын басты себептер қандай? Иә (1) Жоқ (2) Жауап беруге қиналамын (3) 1. Олар үшін балалардың қауіпсіздігі маңызды емес. 2. Балаларға арналған қауіпсіздік құралдарының құны (балалар автокреслолары). 3. Жарақаттардың себептері туралы хабардарлықтың/білімнің жоқтығы. 4. Жолдардың/мектептердің/балабақшалардың/балалардың күндізгі болу орталықтарының – даму орталықтарының/ойын алаңдарының нашар дизайны/конструкциялық жөнсіздіктері. 5. Мемлекеттік заңнаманың жоқтығы немесе заңнаманың орындалмауы (жол қауіпсіздігі, балаларды қадағалау ережелері саласында – алғашқы көмек көрсетуге оқыту бойынша қызметтерді ұсыну, ұйым қадағалауды жүзеге асыратын балалар саны). 6. Балаларды әрдайым бақылау (қарауды жүзеге асыру) мүмкінсіздігі. 7. Сатып алынған тауарларды пайдалану жөніндегі түсініксіз нұсқаулықтар (балалар автокреслолары, балалар отырғышы). 8. Балалар тыңдамайды/ немесе өздерін жаман ұстайды. 9. Өзгелері – көрсетіңіз

2.9	Сіз төменде санамаланған ережелердің қайсысын орындайсыз, ал қайсысын орындамайсыз? Иә (1) Жоқ (2) Жауап беруге қиналамын (3) Барлық жастағы балаларға қатысты: 1. Мен балаларды олардың жасына сәйкес келетін автокреслоларға отырғызамын және олар автокөлікте келе жатқанда оларға қауіпсіздік белдігін пайдаланамын. 2. Мен балаларды автокөліктің артқы орындығына отырғызамын. 3. Бала велосипедпен жүрген кезде дулыға кигенін қадағалаймын. 4. Тазартқыш құралдарды, пестицидтерді, дәрі-дәрмектерді, алкогольді және дәрумендерді жабық және балалардың қолы жетпейтін жерде сақтаймын. 5. Петардаларды балалардың қолы жетпейтін жерде сақтаймын және балаларға оларды пайдалануға рұқсат етпеймін. 6. Мен балалар терезені аша алмауы үшін ысырмаларды пайдаланамын. 7. Мен балалар суда жүзгенде/ойнағанда оларды қадағалаймын. 5 жастан кіші балаларға қатысты: 1. Мен бала жаяу немесе велосипедпен серуендегенде оның қасында жүремін. 2. Мен тұтандырғыштарды және сіріңкелерді балалардың қолы жетпейтін жерде ұстаймын. 3. Мен барлық пышақтарды және өткір заттарды жабық және балалардың қолы жетпейтін жерде ұстаймын. 4. Мен ұсақ заттарды және шарларды балалардың қолы жетпейтін жерде ұстаймын. 5. Мен балалар отырғышында бекіткіштерді (белдіктерді) пайдаланамын. 6. Мен балалар жетек арбасын пайдаланбаймын. 7. Мен шомылуға арналған отырғышты пайдаланбаймын. 8. Электрлік розеткаларға арналған қақпақшаларды пайдаланамын. 9. Мен сатының алдында сатылық есікті/ арнайы қоршауды пайдаланамын. 10. Мен балаларыма көшені өтуге көмектесемін. 11. Мен балам бөлеу үстелінде жатқанда әрдайым оның қасында боламын. 12. Мен балам ваннада болғанда әрдайым оның қасында боламын. 13. Мен баланың жанында үй жануарлары болғанда әрдайым оның қасында боламын. 14. Мен тамақ дайындап жатқанда әрдайым баламды қадағалаймын.
2.10	Мен үйреттім немесе бала(лары)мды басқа біреу үйреткенін қамтамасыз еттім (6-14 жас аралығындағы балаларға қатысты): 1. Жүзе білуге. 2. Өздігінен көшені өте білуге. 3. Өздігінен қоғамдық көлікпен пайдалана білуге. 4. Велосипедте қауіпсіз жүре білуге. 5. Дулығаны кие білуге. 6. Алғышқы көмек көрсету негіздеріне. 7. Улы заттарды (тұрмыстық тазартқыш құралдарды, дәрілерді, қауіпті сұйықтықтарды) анықтай алуға және жұтпауға. 8. Алкогольдік мастану күйіндегі адаммен көліктік құралға отырмауға.

**Көбіне келісемін(1) Келісемін деп айтуға болады (2) Маған бәрібір (3)
Келіспеймін деп айтуға болады (4) Көбіне келіспеймін (5)**

1. Балаларға арналған бұйымдарды жобалау және дайындау кезінде балалардың қауіпсіздігіне көбірек назар аудару қажет.
2. Ойын алаңдары, жолдар, балабақшалар, мектептер немесе емханалар сияқты балаларды қоршайтын құрылыстарды жобалау және дайындау кезінде балалардың қауіпсіздігіне көбірек назар аудару қажет.
3. Балалардың қауіпсіздігіне арналған көптеген бұйымдардың конструкциясына (дизайнына) түсініксіз немесе қиын нұсқаулық қоса беріледі (автокреслолар, балалар отырғыштары).
4. Балаларға арналған бұйымдарды өндірушілер өз бұйымдарын қауіпсіз дизайнмен (конструкциямен) қамтамасыз етуге жауапты болуы тиіс.
5. Мемлекеттік органдар кездейсоқ жарақаттарды азайтуға мүмкіндік беретін ережелер мен стандарттарды бақылауға міндетті (Жол үстіндегі қауіпсіздік – жылдамдық режимін сақтау, бағдаршамның қызыл түсіне өтіп кету, мастық күйде жүргізу, қауіпсіздік белдіктерінің жоқтығы немесе балалар автокреслоларын пайдаланбау; балалар күтімін қадағалауды жүзеге асыру, алғашқы көмек көрсету және жол жүру ережелерін оқытуды жүргізу; велосипед жолдарын жасау, белгілі бір аймақтарда автокөлік қозғалыстарына тыйым салу).
6. Балаларды алкогольдік немесе есірткіге масаю күйіндегі ересектер (ата-аналар, қамқоршылар, тәрбиешілер) қадағаламауы тиіс.
7. Бір уақытта ұялы телефонмен сөйлесе отырып, балаларға қадағалау жүргізбеген жөн.
8. Көптеген кездейсоқ балалар жарақаттарын болдырмауға болады.

